

[CONSTANTIJN HUYGENS] (DEN HAAG)
AAN SÉBASTIEN CHIÈZE [SALINS? | NOSEROY?]
19 SEPTEMBER 1668
6678

Antwoord op een aantal brieven van Chièze, mogelijk gedateerd 18 mei, 27 juni en 1 augustus 1668 (in verband met bewaard gebleven brieven aan Lodewijk Huygens en Philips Doublet van die data), alle verloren gegaan.

Samenvatting: Huygens schrijft over diverse zaken de Franche-Comté en Orange aangaande. Hij vergelijkt Chièzes herhaalde vragen naar bekende kwesties met het herhaald aanroeren van snaren.

Over een antwoord van Chièze is niets bekend.

Bestemmings- en aankomstplaats: Brieven van Chièze naar Den Haag, aan Lodewijk Huygens en Philips Doublet, uit de periode 2 april tot en met 1 augustus 1668 zijn vanuit Salins verzonden. Het is daarom aannemelijk dat Huygens zijn brief aan Chièze naar Salins stuurde. Blijkens brieven van 26 november 1668 aan Philips Doublet, Lodewijk Huygens en Constantijn Huygens jr. blijkt dat Chièze toen te Noserooy verbleef. Daar zal hij Huygens' brief van 19 september hebben ontvangen.

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIX, dl. 3, pp. 153-155: afschrift (apograaf).

Vroegere uitgave: Worp 6, nr. 6678, pp. 236-237: samenvatting.

Namen: Frederik van Dohna; Frederik Hendrik; Marie-Claude de Lapie; Lodewijk XIV; Richard; Esprit de Sobirats de Giraud; Conrado Solicofer; Willem III.

Plaatsen: Franche-Comté.

Glossarium: corde (snaar).

Transcriptie

Copie.

À Monsieur Chièze.

À La Haye, ce 19e Septembre 1668.

Sans récapituler par ordre les lettres que vous avez prins la peine de m'escire jusqu'à présent, je respons à toutes, ne croyant pas qu'il y en ayt eu qui ayent manqué *di ricapito*, et en premier lieu vous annonce qu'au retour de quelques voyages que j'ay esté obligé de faire pour le service du maistre, j'ay trouvé céans le VII Consul Marius, avec d'autres siens associez Cimbricides, qu'il semble que le bon Monsieur Solicoffre, ou peut-estre vos gens à Orange, ont eu soin d'assez bien loger et mollement dans du foin, mais cela n'a pas empesché qu'on ne les ayt veu sortir de ces gistes, mutulez de tous costez, avec beaucoup plus de dégast et de ruïne que l'aage ne leur en a fait souffrir. Je ne sçay comment cela peut estre arrivé, à moins que d'estre tombez entre des mains vindicatives d'une chiourme Cimbre, qui ayt pris plaisir *expian̄dis manibus atavorum*. Je m'en vay voir ce qu'il y aura moyen de rejoindre et de coller, et pour tout cela ne laisse de vous sçavoir tout le gré que je doibs du présent, *cujus et vilissima frustra me oblectant*, sachant qu'il n'y a rien de faux ou de contrefait.

Mesdites voyages sont cause de ce que je n'ay veu que tard l'information que vostre collègue, le Sieur Richard, nous a envoyée touchant l'estimation qui se peut faire de nos pertes, dommages et interets en Bourgogne. Aussi les fréquentes indispositions du Greffier, qui croissent tous les jours et font négliger beaucoup d'affaires d'importance; cela est demuré au croc sans aucune résolution. Il y a pourtant de quoy remplir une forte remonstrance au Roy, et ma pétition de dédomagement la mieux fondée du monde. Ce sera mon tour, d'esbaucher cela. Il faudra veoir ce qu'il y aura moyen d'en construire. Le Sieur Richard en résonne judicieusement. | 154 |

Vous connoissez mon cœur. Souffrez que je vous die qu'on ne peut gouster icy que vous retourniez souvent à retoucher ceste corde, sçavoir si on désire que vous fassiez plus longtemps séjour en Bourgogne. En moins

que, vous y trouvant obligé, vous proposiez des *ayudas de costa* pour vostre subsistance *in provinciâ quam nactus es*, et de laquelle vous ne deviez non plus bouger que vostre devancier.

Si Son Altesse vous a gratifié de deux fonctions en lieux esloignez, il n'est pas raisonnable que la moins importante préjudicie à l'autre, et moins encor que cela revienne à la charge du maistre. Desjà je voy qu'on vous fait jouir des ¹espèces d'Orange en Bourgogne. *Non invideo, miror magis*. Icy cela est bien loing de la pratique judiciaire.

Passe toutefois, puisque cela est obtenu, mais servons d'un costé ou d'autre sans murmure. J'ay bien du domestique aussi à regler hors d'icy et mon attachement à mes charges me fait tout négliger. Mais enfin *hoc agendum est* et pour moy de plus de 40 ans que j'ay servi, jamais je n'ay osé porter mon ²particulier en ligne de compte, et *maximo quidem autore*, mon grand maistre me servoit d'exemple. Après tout, il y a tant de suffrages au Parlement d'Orange pour si peu de procès, que comme on songe icy à réduire pour le moins ce collègue au viel nombre. Vous jugez bien qu'il n'y a moyen de se passer de vous, qui n'avez non plus de grace à vous absenter de vostre poste de Bourgogne, que n'en a Monsieur de Sobirats d'abandonner le sien à Orange.

Si vous vous faschez de ma franchise immodéré, comme me meslant trop *del fatto altrui*, je ne vous importuneray plus. | 155 | Mais ce sera me faire tort, si vous croyez que j'y aye autre visée ni interest que le vostre.

Je baise très-humblement les mains à *la Signora Consorte*, dont je suis en habitude de dire tant de bien que j'en fais tenir ³l'envie à tout le monde de la veoir icy, et que vous eussiez sujet de l'y mener, à quoy je serois ravi qu'il se présentast quelque occasion. *Innanzi la sera*, ou plustost *la notte de miei giorni*. Monsieur de Dona n'est pas encor venu, ni le microscope. Adieu.

Vertaling

Aan de heer Chièze.

Den Haag, 19 september 1668.

Zonder in volgorde de brieven op te sommen die u mij tot op heden hebt willen schrijven, beantwoord ik ze alle tegelijk, daar ik niet geloof dat er een is die ontbreekt ¹in deze recapitulatie,¹ en bericht u in de eerste plaats dat ik, bij mijn terugkeer van enkele reizen die ik moest maken voor de dienst van mijn meester, hier de ⁴zevenvoudige consul [Gajus] Marius, met de met hem verbonden verdelgers der Kimbren, heb aangetroffen, die naar het mij lijkt de goede heer [Conrado] Solicofer, of wellicht uw mensen in Orange goed en zacht hebben laten verpakken in het stro, maar dat heeft desondanks niet kunnen verhinderen dat men ze aan alle kanten beschadigd uit de kisten zag komen, met veel meer schade en vernieling dan ze hun ouderdom ze heeft laten oplopen. Ik weet niet hoe dat heeft kunnen gebeuren, behalve dan door in de wraakzuchtige handen te zijn gevallen van een horde Kimbrische galeiboeven, die er genoeg in heeft geschept ²in het reine te komen met de geesten hunner voorvaderen.¹ Ik zal zien of het mogelijk is ze weer te herstellen en te lijmen, en laat ondanks alles niet na u in te lichten over alle dank die ik u verplicht ben, ³waarvan ook de eenvoudigste zaken me vergeefs behagen,¹ wetende dat er geen sprake is van vervalsingen of namaak.

Mijn genoemde reizen zijn er de reden van dat ik pas laat de informatie onder ogen heb gekregen, die uw collega, de heer Richard, ons had gestuurd inzake de schatting die er te maken valt van onze verliezen, schade en belangen in de Franche-Comté. Eveneens de regelmatige ongesteldheden van de ⁵griffier, die alle dagen erger worden en waardoor vele belangrijke zaken worden verwaarloosd; dat is allemaal blijven hangen, zonder enige oplossing. Er is toch genoeg om een krachtig protestschrijven aan de ⁶koning mee te vullen, en een petitie

---

1. <espèces> autograaf.

2. <cu> in <particulier> autograaf.

3. <envie> autograaf.

4. Gajus Marius (157c-86 v.Chr.), zevenmaal consul, bestreed onder meer de Kimbren aan de noordgrenzen van het Romeinse Rijk.

5. Laurens Buysero Sr.

6. Lodewijk XIV.

van mij voor schadeloosstelling, de best gefundeerde ter wereld. Het zou mijn taak zijn om daarmee te beginnen. We moeten zien welke mogelijkheden er zijn om dit op te zetten. De heer Richard is er op verstandige wijze van vervuld.

U weet hoe ik erover denk. Staat u mij toe u te zeggen dat men hier weinig waardering kan opbrengen voor het feit dat u steeds weer deze snaar aanslaat, namelijk of men wenst dat u nog langer in de Franche-Comté blijft. Evenmin dat u, als u daartoe wordt genoodzaakt, ^Lbijdragen in de kosten^J van uw levensonderhoud voorstelt ^Lin het gebied waar u bent geboren,^J en hetwelk u evenmin moet achterlaten als uw voorganger heeft gedaan.

Wanneer Zijne ⁷Hoogheid u heeft begunstigd met twee functies in ver weg gelegen plaatsen, dan is het niet redelijk dat de minder belangrijke vóór de andere [belangrijkere] gaat, en nog minder dat dit ten laste van de meester wordt gebracht. Ik heb reeds gezien dat men u in het genot heeft gesteld van gelden uit Orange en de Franche-Comté. ^LIk ben niet jaloers, eerder verbaasd.^J Dit staat hier wel erg ver af van de gerechtelijke praktijk.

Het zij zo, aangezien dat verkregen is, maar laten we ons zonder gemor van de ene, of van de andere kant bedienen. Ik heb ook heel wat huiselijke zaken te regelen hier ver vandaan, en die worden verwaarloosd door mijn trouw aan mijn opdrachten. Maar uiteindelijk is het ^Ldit moet worden gedaan^J en, in de meer dan veertig jaar dat ik deze betrekking heb gehad, heb ik nooit gewaagd mijn particuliere aangelegenheden daarin een rol te laten spelen, en mijn grote ⁸meester diende ^Lals hoogste autoriteit immers^J mij daarin als voorbeeld. Uiteindelijk zijn er zoveel stemmingen in het parlement van Orange voor zo weinig procedures dat men hier overweegt dat college tenminste terug te brengen tot het oude aantal. U kunt zelf wel beoordelen of er niet manieren zijn om zonder u te kunnen, u die evenmin redelijkerwijs uw post in de Franche-Comté kunt verlaten als de heer de Sobirats de zijne in Orange.

Als u zich ergert aan mijn ongetemperde openhartigheid, als zou ik me te veel ^Lmet andermans zaken^J bemoeien, zal ik u verder niet lastig vallen. Maar u zou mij onrecht aandoen, wanneer u zou menen dat ik andere doeleinden of belangen hierbij zou hebben dan uwe.

Ik kus nederig de handen van ⁹^Lmevrouw uw echtgenote,^J over wie ik gewoonlijk evenveel goeds zeg als ik tegenover iedereen laat weten haar hier te willen ontmoeten, en dat u een aanleiding had haar hierheen te voeren, bij gelegenheid waarvan ik dan verrukt zou zijn dat die mogelijkheid zich voordeed. ^LVoor de avond,^J of liever, ^Lde nacht van mijn dagen.^J Mijnheer [Frederik] van Dohna is nog niet aangekomen, evenmin als de microscoop. Adieu.

---

7. Willem III.

8. Frederik Hendrik.

9. Marie-Claude de Lapie.